

Înalta școală a caracterului comunist

I

n plin elan de muncă, poporul nostru cinstește împlinirea a nouăsprezece ani de la actul Marii Eliberări din 23 August 1944. De atunci, pașii revoluției populare, organizată și condusă de partid, continuați în marșul impetuos al construirii revoluționare a socialismului, au străbătut, luptînd și cucerind culme după culme, drumul istoric al victoriei depline, la orașe și sate, al noii orînduiri sociale.

Ne aflăm azi în pragul desăvîșirii construcției socialiste și al creării condițiilor pentru trecerea treptată la comunism. Țara noastră, menținută de burghezo-moșierime în înapoiere economică, în analfabetism și obscurantism, este astăzi o țară liberă — care stă cu demnitate în rînd cu țările de civilizație înaintată —, inzestrată cu o industrie și o agricultură în năvalnică dezvoltare, cu o cultură înfloritoare. Ea uimește, ca un „miracol“, pină și ochii dușmanilor, prin dimensiunile atotcuprinzătoare ale înnoirilor pe care le înfățișează. Cu atît mai mult cu

P3A 1249 / P

cît procesul acestor înnoiri nu încetează, ci se desfășoară mai departe în ritm susținut; cu cît ele privesc aspectele imediate, materiale, ale dezvoltării noastre — ce ating traiul zilnic și modul de viață — și, deopotrivă, orizontul de gîndire și structura moral-spirituală a omului, concepția lui despre sine, despre viață, despre lume. Frumusețea construcției se îmbină organic și apare ca o răsfrîngere a frumuseții lăuntrice, pe care și-a cucerit-o și spre desăvîrșirea căreia tinde neîncetat constructorul, poporul muncitor. Culorile vii și proaspete, liniile zvelte și sobre, în același timp, ale așezărilor noastre noi, ca și ale celor mai vechi, înnoite, și care izbesc în primul rînd privirile celor ce iau contact cu ele, nici nu pot fi înțelese decît ca emanația și ca expresia unui univers uman crescut luminos, suplu și viguros totodată, într-un climat prielnic entuziasmului, pasiunii creatoare, eroismului, optimismului, încrederii în viață, în viitor.

An de an se depășesc prevederile planului șesenal, întocmit în baza programului desăvîrșirii construcției socialiste, elaborat de Congresul al III-lea al P.M.R. Producția industrială sporește masiv. Relațiile de producție socialiste în agricultură au izbindit cu aproape patru ani înainte de termenul prevăzut. Munca de consolidare și de lărgire a bazei sale tehnice bate în plinul ei. Procesul revoluționar de culturalizare, de creștere a nivelului cultural al poporului, se desfășoară cu intensitate. Învățămîntul de toate gradele și de toate formele a cuprins în rețeaua lui toate vîrstele și toate profesiunile. Creația științifică, literară, artistică — legată strîns de practica și nevoile construcției — cunoaște o dezvoltare de neconceput sub trecutele regimuri. Bibliotecile și laboratoarele, teatrele și felurite alte așezăminte culturale cunosc frecvența pasionată și interesul nepotolit pentru adevăr și frumos a milioane de oameni, pătrunși de spiritul patriotismului socialist, conștienți de rolul lor activ creator în istoria și dezvoltarea noii noastre orînduiri, identificați în năzuințele și interesele lor personale cu interesele generale ale societății, ale statului. Toate aceste realități au prins și prind viață și strălucire sub consecvența, ferma și mult încercata conducere a partidului, sub impulsul generator de încredere și animator de energii al învățăturii marxist-leniniste, al ideologiei clasei muncitoare, care domină și luminează astăzi cugetul și căutările tuturor oamenilor, care le structurează caracterele și le determină relațiile.

Munca și creația poporului nu se desfășoară însă în condiții idilice, scutite de greutăți, de eforturi, de luptă. Avîntul constructiv general, care colorează defîntoriu climatul vieții noastre sociale, are încă de înfrînt rezistența resturilor lăsate în drum, după lichidarea lor, de clasele dușmănoase, de ideologia lor. Ofensiva noului revoluționar, comunist, în toate compartimentele activității obștești, ca și în cele ale vieții individuale, se izbește încă de îndărătnicia vechiului, de purtătorii racilelor și ai influențelor lui. Partidul atrage, în această privință, atenția: „În prezent, activitatea ideologică, munca de lichidare a înriuirilor educației burgheze din conștiința oamenilor este tărîmul principal al luptei de clasă, al luptei între vechi și nou“. Importanța acestei indicații iese cu deosebire în evidență, dacă ținem seama de împrejurarea că lupta cu ideologia străină nu poate fi privită și purtată numai cu rămășițele (și influențele ei) existente în sfera de activitate a societății, a țării noastre. Opera de construire a socialismului este cea mai înaltă cauză patriotic-națională, dar este, deopotrivă, și una cu un esențial caracter internaționalist. Țara noastră face parte indisolubil din puternicul lagăr socialist. Creșterea și întă-

rîrea ei contribuie nemijlocit la întărirea sistemului mondial socialist, la creșterea și răspîndirea influenței lui în lume. Ineluctabila expansiune a ideilor socialismului; dezvoltarea istorică de neabătut a puterii materiale și spirituale a lumii socialiste; forța ei de înriurire — prin exemplaritate — în rîndul popoarelor asuprite de imperialism, dornice de libertate și pace, ca și în rîndul maselor muncitoare din țările imperialiste înseși; schimbarea raportului de forțe în favoarea sistemului mondial socialist; toate acestea îi pun pe reprezentanții lumii vechi — cercurile cele mai reacționare ale regimului lor — la grea cumpănă. Handicapați în ritmul de creștere al dezvoltării economice, ca și în domeniul științific, militar și uman, ei nu se pot opune nici politicii lagărului socialist, de a stabili relații de coexistență pașnică între statele cu orînduiri sociale diferite, de a evita pe această cale un nou măcel mondial, dorit de cercurile imperialiste, de a realiza o destindere a încordării internaționale, de a întări pacea în lume. Un prim pas pe această cale a fost realizat de curînd prin încheierea tratatului cu privire la interzicerea experiențelor cu arma nucleară în atmosferă, în spațiul cosmic și sub apă. Tratatul a fost primit cu o vie satisfacție de masele de milioane de luptători pentru pace din lumea întregă, și în rîndul acestora se așază și poporul român, al cărui glas s-a alăturat consecvent propunerilor și acțiunilor Uniunii Sovietice și ale celorlalte țări socialiste, menite să ducă la rezolvarea, pe calea tratatelor pașnice, a problemelor litigioase internaționale. Exponenții cercurilor celor mai reacționare nu se împacă însă cu asemenea perspective. Și, în genere, imperialismul nu se poate împăca cu gîndul și cu imaginea creșterii continue a prestigiului statelor socialiste în lume. Strategia imperialistă socotește că și-ar mai putea menține pozițiile și, eventual, redobîndi pozițiile pierdute, folosind o armă pe care o consideră cu deosebire eficace: arma morală, arma „războiului psihologic“, a diversivității ideologice. În acest scop, ei duc o politică de răstălmăcire a înțelesului coexistenței pașnice între sisteme sociale diferite, străduindu-se să infiltreze ideea dizolvantă a posibilității unei coexistențe pașnice și între ideologii, înlocuind eforturile unanime ale iubitorilor și luptătorilor pentru pace, pentru dezarmarea generală și totală, cu tendința dezarmării spirituale a omenirii.

Acest „război psihologic“ ei l-au ridicat, în ultima vreme, la rang de politică de stat și țin să-l desfășoare cu deosebire în țările socialiste. Practic și mărturisit de propriile lor oficine propagandistice, el ar consta în inocularea sau cultivarea, în conștiințe, a spiritului de nepăsare și indolență față de imperatiivele revoluției, față de conducerea de partid și de stat, a liberalismului și dezorientării, a spiritului de neîncredere, de contradicție și de șovăire mic-burgheză. În special, gîndirea oamenilor de cultură, a artiștilor urmează a fi țintită, prin întinarea ei cu „convingeri“ și puncte de vedere — pasămite — științifice, estetice, menite să răpească cercetărilor și creației lor substanța înaintată a adevărului, spiritul de partid ce le însușește, caracterul popular ce le definește, legătura lor cu viața, cu problemele concrete ale istoriei. Politica de corupție a conștiințelor, astfel inițiată în statele imperialiste, se va dovedi negreșit falimentară, așa cum falimentare s-au dovedit, de-a lungul anilor, rînd pe rînd și laolaltă, și celelalte răsuflăte inițiativă — zgomotos trîmbițate la vremea lor, destinate a zăpăci mințile și a începoșa elanurile — și care încercau să „fundamenteze“ teoretic, fie o amăgitoare „transformare a capitalismului“, fie căderea în „desuetudine“ a marxismului, fie hibridul ilar al unei „sinteze socialist-capitaliste“, fie atîtea altele din același aluat nisipos. Asemenea

încercări dovedesc însă că lupta de clasă pe tărîmul ideologic este departe de a se purta împotriva unor abstracții vag stihinice și de a se restringe la rezolvarea și depășirea unor simple complicații ori contradicții etice, psihologice, ce-ar răscoli forul interior al indivizilor. Asemenea încercări vorbesc, dincolo de sfera psihologică în care au loc eventualele complicații sufletești, de o semnificație istorică, de un resort și de o proiecție a lor în viața socială, politică a țării și a vremii noastre. De aceea, ne apar cu atît mai vii, mai acute adevărul constatărilor și însemnătatea îndemnului partidului în ce privește munca educativă și lupta pe tărîmul ideologiei. De această însemnătate sînt cu deosebire conștienți oamenii artei, scriitorii, cărora le revine, printre cei dintîi, îndatorirea de a veghea la apărarea purității ideologiei noastre socialiste și de a contribui la creșterea sănătoasă a omului muncii în țara noastră. La această înțelegere a îndatoririlor lor se adaugă însăși setea de cunoaștere a maselor de oameni ai muncii, setea lor de a se desăvîrși pe plan cultural, ideologic și moral, înlăuntrul procesului de desăvîrșire a construcției socialiste. De aceea, „ajutoarele de nădejde ale partidului“ (cum a numit tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej pe scriitori și artiști, la Conferința pe țară a scriitorilor din 1962) își verifică neîncetat conținutul și eficiența creației lor, în raport cu sarcinile momentului, posibilitățile și căile de îmbunătățire a acestei creații. Cu deosebire, scriitorul și artistul de teatru se simt direct solicitați să facă aceasta, datorită eficienței imediate a operelor lor în oglindirea și stimularea luptei victorioase a noului împotriva vechiului.

În acest sens, sînt semnificative discuțiile ce s-au purtat în ultima vreme în jurul feluritelor aspecte și probleme ale creației artistice — în presă, în rîndurile oamenilor de teatru (la Consiliul teatrelor) și ale scriitorilor (recent, în cadrul plenarei lărgite a conducerii Uniunii Scriitorilor, al cărei obiect au fost tocmai problemele privind reflectarea în creația literară a forței biruitoare a noului în luptă cu vechiul, sporirea calității artistice a creației, a eficienței ideologice).

* * *

Dramaturgia realist-socialistă — inițiată din clipa în care punțile, rupte altădată, între teatru și popor au fost înălțate și de cînd sălile de teatru au prins a cunoaște noul public al milioanelor de oameni ai muncii — și-a însoțit dintru început funcția de cunoaștere cu funcția activizantă, mobilizatoare, social-educativă, a lumii din stal, în spiritul ideologiei și politicii partidului, spre slujirea intereselor și construcției revoluționare a socialismului. În cele mai reprezentative opere ale sale, dramaturgia s-a axat în jurul problemelor și aspectelor centrale ale actualității, străduindu-se să scoată în relief ideile înaintate în baza cărora trăiesc și muncesc constructorii noii orînduirii. Istoria glorioasă și eroică a luptelor comuniștilor împotriva regimului de asupra și exploatare, ca și istoria revoluției populare și a procesului de construire a noii societăți au fost urmărite de dramaturgii noștri și oglindite în imagini de o netăgăduită valoare artistică, de o deosebită forță revelatoare și emoțională. În măsura în care operele noii noastre dramaturgii sînt, în esența lor, indiferent de momentul istoric înfățișat și indiferent de conținutul și subiectele abordate, pledoarii pentru păstrarea cu fermitate a purității ideologiei clasei muncitoare, pentru promovarea umanismului socialist, ele au dat naștere în arta noastră dramatică unui erou de tip nou, eroul pozitiv,

și au pus în valoare caracterul său pătruns și înnobilit de patosul și gândirea socialistă.

Firește, imaginea acestui erou, identificat cu interesele generale, încrezător în viitor, hotărît — fără să pregete — a contribui cu toată puterea lui de muncă și de dragoste la victoria deplină a socialismului, nu e încă surprinsă în toate trăsăturile înălțătoare ce o definesc. Dar eroul nou se distinge și impune (dincolo de locul său în intriga dramatică) prin ceea ce el reprezintă și propagă: ideologia adevărului revoluționar, soluția reală, necesară, dată contradicțiilor — conflictului — în dramă. Prin el, contradicțiile vieții încetează să fie simple complicații „de cameră” stirnite de „nepotriviri de caracter”, ori sterile „frământări de acomodare” înlăuntrul unor imposibile — dar socotite imanente — relații sociale. El trece peste aparențe, pentru a descoperi și privi esența; iar în ciocnirea dintre bine și rău, adevăr și minciună, frumos și urit, el introduce termenii vechi și nou, ca termenicheie, în măsură nu doar să lichideze o contradicție, ci să o și facă motor al mersului înainte, al devenirii, al transformării. Eroul pozitiv a înlăturat, socotind-o filistină și primejdios stagnantă și demobilizatoare, contradicția „inerentă vieții”, de tipul celui joc mic-burghez între „pe de o parte” și „pe de altă parte”, de care-și bătea joc Marx, „contradicția” neputinței de a alege, de a lua poziție. De aceea, și soluția lui e departe de a fi una demiurgică, rece, născută din contemplarea ciocnirilor, străină de ele. Nu e nici soluția jalnică a aceluia ce cumpănește între focuri. El se află parte intens și activ interesată în conflict, se constituie el însuși ca una din laturile contradicției, mărturisind deci o poziție lipsită de echivoc, aflându-se anume de partea noului, a viitorului, a necesității obiective istorice, și luptând pentru victoria acestui nou. Se străduiește să dea dezlegare în acest sens contradicției, trăind el însuși procesul dezlegării ei. Fermitatea ideologică, partinitatea apar ca trăsătură constitutivă a operei de artă, în bună măsură prin și susținută de acest erou; forța ei expresivă depinde în bună măsură de dinsul, de felul combativității lui, adică de viața și cantitatea de viață care-i mișcă și mobilează atitudinile și cuvîntul. De aceea, rolul de raisonneur dat, în unele piese, eroului pozitiv, atunci și acolo unde e înfățișat ca atare, a scăzut din puterea de convingere și din prestigiul uman și filozofic ce-i sînt caracteristice. De aceea, adîncirea caracterului eroului pozitiv este de primordială importanță pentru dezvoltarea dramaturgiei noastre.

Numai făcînd din practica socială și din practica construcției o experiență personală de viață, artistul se descoperă într-o strînsă și revelatoare comuniune de preocupări și de structurare morală cu acest erou, și aflînd prin el, solidar cu el, răspunsurile căutate, află în același timp cum are loc — ce complicat și inegal are loc în conștiința omului — fenomenul învingerii vechiului de către forța incandescentă a noului. Ce uriașă și fără asemuire școală de caractere comuniste este „creația istorică conștientă” — opera de construire și de desăvirșire a construirii socialismului — la care sînt chemate și pe care o înfăptuiesc masele largi muncitoare! Aici, în școala aceasta, dramaturgul poate afla pe omul nou născîndu-se, crescînd, dezvoltîndu-se, educîndu-se, configurîndu-se sufletește, luptînd cu vechiul din jur și învingîndu-l, înnoindu-se și depășindu-se pe sine. Aici, eroul pozitiv iese din abstracție, apare viu, multiplicat zi de zi pînă la proporțiile generalității. În contact cu această școală, artistul însuși se înnoiește pe sine, lărgindu-și nu numai sfera

de cunoaștere a vieții, dar sporindu-și și resursele creatoare cu prețiosul argument al vieții sale proprii. Autenticitatea caracterelor, a situațiilor conflictuale, a dezbatărilor de idei și a concluziilor lor, în cele mai valoroase lucrări dramatice ale noastre, poartă, în străfundurile ei genetice, pecetea unei asemenea mărturisiri autobiografice din partea autorilor lor.

Succesele dramaturgiei noastre, de-a lungul celor nouăsprezece ani, au rămas memorabile, tocmai datorită adâncii lor ancorări în practica socială, datorită combativității cu care au promovat, în reflectarea diferitelor momente ale dezvoltării statului și poporului nostru, nașterea și creșterea omului în societate, nu izolat de ea, datorită subliniatei și consecvenței oglindiri a legăturii dialectice, reciproc determinate, dintre individ și societate. Cu deosebire, literatura dramatică a ultimilor ani se evidențiază, în lucrările ei cele mai remarcabile, prin capacitatea de a trata, în puternic convingătoare debateri de idei, conflicte etice și de educație socialistă a conștiinței, rezolvându-le înlăuntrul și în funcție de țelurile și sarcinile constructiv majore ale actualității, dând problemelor de conștiință forța unei expansiuni de larg răsunset social.

Dramaturgia, ca și, în general, literatura și artele noastre, se află în plină dezvoltare. Viața aduce necontenit în fața artistului o complexitate de probleme, îi cere să-și depășească mereu stadiul artistic și ideologic la care s-a ridicat. Cu conștiința necesității de a răspunde din ce în ce mai eficient misiunii majore, educative, pe care i-au conferit-o cu încredere partidul și poporul, el trebuie să țină seama de aceste probleme. Discutarea și luminarea lor nu vor întârzia, neîndoios, să dea din plin roade. Iar acestea, germinate în al nouăsprezecelea an de la actul Marii Eliberări, vor veni să cinstească, după cuvîntă, în anul de sinteză artistică jubiliară, ce ne așteaptă, cea de-a douăzecea aniversare.